

Protocol

Medicijn verstrekking

&

Medische handelingen

op scholen voor basisonderwijs

GGD Groningen
Mei 2014

INHOUDSOPGAVE

Inleiding:	pag. 2
1. Een leerling wordt ziek op school:	pag. 3
2. Het verstrekken van medicijnen op verzoek:	pag. 4
3. Medische handelingen:	pag. 5

Bijlages:

1. Toestemmingsformulier voor: “Het kind wordt ziek op school”
2. Toestemmingsformulier voor: “Het verstrekken van medicijnen op verzoek”
3. Toestemmingsformulier voor: “Uitvoeren van medische handelingen”
4. Bekwaamheidsverklaring
5. Richtlijnen “Hoe te handelen bij een calamiteit”

INLEIDING

Schoolpersoneel wordt regelmatig geconfronteerd met leerlingen die klagen over pijn die meestal met eenvoudige middelen te verhelpen is, zoals hoofdpijn, buikpijn, oorpijn of pijn ten gevolge van een insectenbeet. Ook krijgt de schoolleiding steeds vaker het verzoek van ouders of verzorgers om hun kinderen de door een arts voorgeschreven medicijnen toe te dienen. En een enkele keer wordt werkelijk medisch handelen van schoolpersoneel gevraagd. Het gaat dan bijvoorbeeld over het geven van sondevoeding, het toedienen van een zetpil of het geven van een injectie.

Met het verrichten van handelingen in de bovengenoemde situaties aanvaardt u als schoolleiding een aantal verantwoordelijkheden. Schoolpersoneel begeeft zich nl. op een terrein waarvoor zij niet gekwalificeerd is. Het is daarom van belang om vantevoren goed te overwegen of u als school deze verantwoordelijkheid wilt dragen.

En als u besluit om hierin een verantwoordelijkheid te nemen, is het voor de gezondheid van de betreffende leerling van groot belang dat de aangewezen personeelsleden in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Zij moeten daarbij over de vereiste bekwaamheid beschikken. Ze moeten zich ook realiseren dat wanneer zij fouten maken of zich vergissen, zij voor deze handelingen aansprakelijk gesteld kunnen worden.

GGD Groningen wil met dit protocol scholen handreikingen geven om in dergelijke situaties overwogen keuzes te maken. Ook biedt het protocol tips en voorbeelden om het één en ander vast te leggen.

De drie te onderscheiden situaties zijn:

- een leerling wordt ziek op school;
- het verstrekken van medicijnen op verzoek;
- medische handelingen.

De eerste situatie laat de school geen keus. De leerling wordt ziek of krijgt een ongeluk en de school moet direct bepalen hoe te handelen. Bij de tweede en de derde situatie kan de schoolleiding kiezen of zij wel of geen medewerking verleent aan het geven van medicijnen of het uitvoeren van een medische handeling. Voor het individuele personeelslid geldt dat hij mag weigeren handelingen uit te voeren waarvoor hij zich niet bekwaam acht.

Het is te overwegen de bedrijfshulpverlener een belangrijke rol bij deze medische situaties te laten spelen. Deze hulpverlener heeft extra deskundigheid die wellicht wat meer toegespitst kan worden op bepaalde problematiek of leerlingen.

In het hiernavolgende worden de drie genoemde situaties uitgewerkt. In de bijlages vindt u de bijbehorende toestemmingsformulieren, een bekwaamheidsverklaring en richtlijnen bij een calamiteit.

Om medische zaken met ouders goed vast te leggen, adviseren wij u gebruik te maken van genoemde formulieren.

Ten behoeve van de leesbaarheid schrijven we in de hij-vorm en spreken we over ouders waarmee we zowel ouder(s) als verzorger(s) bedoelen.

Heeft u naar aanleiding van dit protocol nog vragen, dan kunt u zich wenden tot de GGD-medewerker die werkzaam is op uw school.

Groningen, mei 2014

Anica Politiek, functionaris gezondheidsbevordering/pedagoog

1. EEN LEERLING WORDT ZIEK OP SCHOOL

Het komt regelmatig voor dat een leerling 's morgens gezond op school komt en tijdens de schooluren last krijgt van hoofd- buik- of oorspijn. Ook kan hij bijvoorbeeld door een insect geprikt worden. Iemand van het schoolpersoneel verstrekt dan vaak zonder toestemming of medeweten van ouders een "paracetamolletje" of wrijft Azaron op de plaats van een insectenbeet.

In zijn algemeenheid heeft een personeelslid van de school echter niet de deskundigheid om een juiste diagnose te stellen. De grootst mogelijke terughoudendheid is hier dan ook geboden.

Om op dergelijke situaties voorbereid te zijn, kunt u ouders het in bijlage 1 opgenomen formulier laten invullen en tekenen.

Raadpleeg dit formulier als een schoolpersoneelslid inschat dat de leerling bij een eenvoudig middel gebaat is.

Overleg daarnaast ook altijd met de ouders. Wij adviseren u de leerling met zijn ouders te laten bellen. U kunt daarna zelf toestemming aan de ouders vragen om een bepaald middel te verstrekken.

Als een leerling ziek wordt, dan moet het uitgangspunt zijn dat hij naar huis gaat.

In een dergelijke situatie zal de schoolleiding altijd contact op moeten nemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren, o.a.:

- is er iemand thuis om de leerling op te vangen;
- wordt de leerling gehaald of moet hij gebracht worden;
- moet hij naar de huisarts?

Het wordt problematisch wanneer de ouders of door de ouders aangewezen vertegenwoordigers niet te bereiken zijn. De leerling kan niet naar huis gestuurd worden zonder dat daar toezicht is. Ook kunnen de medicijnen niet met toestemming van de ouders verstrekt worden. U kunt dan als school besluiten om zelf een eenvoudig middel te geven. Maar raadpleeg bij twijfel altijd een arts. Zo kan bijvoorbeeld een ogenschijnlijk eenvoudige hoofdpijn een uiting zijn van een veel ernstiger ziektebeeld.

Het blijft zaak de leerling voortdurend te observeren. Iedere situatie is anders en daarom kunnen we niet uitputtend alle signalen benoemen die zich kunnen voordoen. Maar enkele zaken waar u op kunt letten zijn:

- toename van pijn;
- misselijkheid;
- verandering van houding (bijvoorbeeld in elkaar krimpen);
- verandering van de huid (bijvoorbeeld erg bleke of hoogrode kleur);
- verandering van gedrag (bijvoorbeeld onrust, afnemen van alertheid).

Raadpleeg altijd een huisarts wanneer de pijn blijft of de situatie zich verergert.

De zorgvuldigheid die u hierbij in acht moet nemen is dat u handelt alsof het uw eigen kind is.

2. HET VERSTREKKEN VAN MEDICIJNEN OP VERZOEK

Leerlingen krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens schooluren. Te denken valt aan pufjes voor astma, antibiotica, zepillen bij toevallen of insuline bij diabetes. Ouders vragen dan vaak aan de schoolleiding of iemand van het schoolpersoneel deze middelen wil verstrekken.

In een dergelijke situatie is de toestemming van de ouders gegeven., maar wij raden u wel aan om deze toestemming ook schriftelijk vast te leggen. Een formulier hiervoor is opgenomen in bijlage 2.

Bij de verstrekking van medicijnen gaat het meestal niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van de leerling kunnen leiden. Laat ouders daarom schriftelijk vastleggen om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden toegediend en op welke wijze dat dient te gebeuren. Laat ouders ook de periode vastleggen waarin de medicijnen moeten worden verstrekt, de wijze van bewaren, opbergen en de wijze van controle op de vervaldatum. Ouders geven hiermee duidelijk aan wat zij van de school verwachten en de school weet op haar beurt precies wat ze moet doen en waar ze verantwoordelijk voor is.

Als er een lange periode medicijnen moeten worden verstrekt, is het belangrijk om regelmatig met ouders te overleggen over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school. Een goed moment om te overleggen is wanneer ouders een nieuwe voorraad medicijnen komen brengen.

Enkele praktische adviezen:

- neem de medicijnen alleen in ontvangst wanneer ze in de originele verpakking zitten en uitgeschreven zijn op naam van de betreffende leerling;
- lees de bijsluiter goed door zodat u op de hoogte bent van eventuele bijwerkingen van het medicijn;
- noteer per keer op een aftekenlijst dat u het medicijn aan de betreffende leerling gegeven heeft.

Mocht de situatie zich voordoen dat een leerling niet goed op een medicijn reageert of dat er onverhoopt toch een fout gemaakt wordt bij de toediening van een medicijn, bel dan direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112. Zorg in alle gevallen dat u duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en/of specialist van de leerling, het medicijn dat is toegediend, welke reacties de leerling vertoont, eventueel welke fout is gemaakt (zie hiervoor ook bijlage 5).

3. MEDISCHE HANDELINGEN

Het is van groot belang dat een langdurig zieke leerling of een leerling met een bepaalde handicap zoveel mogelijk gewoon naar school gaat. De leerling heeft dan contact met leeftijdsgenootjes, neemt deel aan het normale leven van een schoolkind en wordt daardoor niet de hele dag herinnerd aan zijn handicap of ziek zijn. Gelukkig zien steeds meer scholen in hoe belangrijk het is voor het psychosociaal welbevinden van een langdurig zieke leerling om naar school te gaan.

Medische handelingen

In uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan schoolleiding en -personeel vragen handelingen te verrichten die vallen onder medisch handelen. Te denken valt daarbij aan het geven van sondevoeding en het meten van de bloedsuikerspiegel bij een kind met diabetes door middel van een vingerprikje.

In principe worden deze handelingen door de Thuiszorg of de ouders zelf op school verricht. In uitzonderlijke situaties, vooral als er sprake is van een situatie die al langer bestaat, wordt door de ouders wel eens een beroep op de schoolleiding en het schoolpersoneel gedaan.

Als wordt overgegaan tot het uitvoeren van een medische handeling door iemand van het schoolpersoneel, moet u zich als schoolleiding wel realiseren dat u daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op u neemt. Dit hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het is goed u te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn.

De sociaal verpleegkundige en jeugdarts van GGD Groningen kunnen u adviseren bij de keuze om wel of niet medische handelingen uit te gaan voeren bij een leerling. Zeker in lastige of gecompliceerde situaties kunnen deze adviezen van belang zijn. Een voorbeeld: een leerling met diabetes die sterk wisselende bloedsuikerwaarden heeft en daardoor heel snel in een hypo schiet. Dit kan zo snel gaan, dat bijna niemand het aan ziet komen.

Het zal duidelijk zijn dat ouders voor dergelijke ingrijpende handelingen hun toestemming moeten geven. Zonder toestemming van de ouders kunt u als school helemaal niets doen. Wij adviseren u voor deze schriftelijke toestemming het formulier in bijlage 3. Te gebruiken.

Wettelijke regels

Voor de hierboven genoemde medische handelingen heeft de wetgever een aparte regeling gemaakt. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor onderwijzend personeel. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden gegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor schoolbesturen en schoolpersoneel als het gaat om in de wet BIG genoemde medische handelingen.

Bepaalde medische handelingen – de zogenaamde voorbehouden handelingen - mogen alleen worden verricht door artsen. Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts. De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten.

Aansprakelijkheid

De hiervoor beschreven situatie is ook van toepassing wanneer iemand van het schoolpersoneel bij een leerling een medische handeling verricht. Technisch gezien valt schoolpersoneel niet onder de wet BIG. Deze geldt alleen voor medische en paramedische beroepen. Soms wordt schoolpersoneel betrokken bij de zorg rond een zieke of gehandicapte leerling en daarmee worden ze partners in de zorg. In zo'n geval kan het voorkomen dat iemand van het schoolpersoneel gevraagd wordt om een medische handeling bij een leerling uit te voeren. Deze, niet alledaagse, positie van een leerkracht of een ander personeelslid moet hierbij serieus genomen worden. Daarom moet deze persoon een gedegen instructie krijgen over hoe hij de handeling moet uitvoeren. De instructie wordt over het algemeen door de behandelaar van de betreffende leerling gegeven. Het naar tevredenheid uitvoeren van deze handeling wordt schriftelijk vastgelegd in een bekwaamheidsverklaring (zie bijlage 4). De bekwaamheid moet bijgehouden worden door jaarlijkse bijscholingen, zeker als de handeling waarvoor de bekwaamheid is afgegeven, weinig uitgevoerd wordt.

Het is te overwegen om een tweede persoon binnen de schoolgemeenschap deze instructie te laten volgen. Mocht één van tweeën afwezig zijn, dan is er in ieder geval nog iemand waarop een beroep kan worden gedaan in geval er medische handelingen moeten worden verricht.

Op deze manier wordt een optimale zorgvuldigheid aan leerling, ouders, schoolleiding en -personeel gewaarborgd. Ook voor de verzekeraar van de school zal duidelijk zijn dat er zo zorgvuldig mogelijk is gehandeld. Dit betekent dat het schoolpersoneelslid in opdracht van een arts moet handelen die hem bekwaam heeft verklaard voor het uitvoeren van die medische handeling.

Binnen organisaties in de gezondheidszorg is het gebruikelijk dat een arts of een door hem aangewezen en geïnstrueerde vertegenwoordiger een bekwaamheidsverklaring afgeeft met het oog op eventuele aansprakelijkheden.

Heeft een schoolpersoneelslid geen bekwaamheidsverklaring, dan kan hij bij onoordeelkundig handelen aangesproken worden op de aangerichte schade. Het schoolbestuur is echter weer verantwoordelijk voor datgene wat het personeelslid doet. Kan een schoolbestuur een bekwaamheidsverklaring van een arts overleggen, dan kan niet bij voorbaat worden aangenomen dat de schoolleiding onzorgvuldig heeft gehandeld.

Een schoolbestuur dat niet kan bewijzen dat een leerkracht of ander personeelslid voor een bepaalde handeling bekwaam is, raden wij aan de medische handelingen niet te laten uitvoeren. Een personeelslid dat wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich niet bekwaam acht omdat hij bijvoorbeeld deze handeling al een hele tijd niet heeft verricht, zal deze handeling eveneens niet mogen uitvoeren.

Een schoolpersoneelslid dat onbekwaam en/of zonder opdracht van een arts deze handelingen verricht, is niet alleen civielrechtelijk aansprakelijk (betalen van schadevergoeding), maar ook strafrechtelijk (mishandeling). Het schoolbestuur kan op zijn beurt als werkgever eveneens civiel- en strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden.

Voordat wordt overgegaan tot medisch handelen, is het raadzaam contact op te nemen met de verzekeraar van de school om zeker te zijn dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid gedekt is. Het kan zijn dat bij de beroepsaansprakelijkheid de risico's die zijn verbonden aan deze medische handelingen niet zijn meeverzekerd. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, want de verzekeraar kan deze risico's alsnog meeverzekeren, eventueel tegen een hogere premie en onder bepaalde voorwaarden (bijvoorbeeld een bekwaamheidsverklaring).

Mocht zich onverhoopt ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoen, stel u dan direct in verbinding met de huisarts en/of specialist van de leerling. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112. Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van

de leerling bij de hand hebt, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist van de leerling (zie ook bijlage 5). Geef verder door naar aanleiding van welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij de leerling waarneembaar zijn.

BIJLAGE 1.: DE LEERLING WORDT ZIEK OP SCHOOL

(Eventueel te gebruiken als bijlage bij het inschrijfformulier van de school)

Het kan voorkomen dat uw kind gezond naar school gaat en tijdens de schooluren ziek wordt, zich verwondt, door een insect wordt geprikt of iets dergelijks. In zo'n geval zal de school altijd contact opnemen met de ouders, verzorgers of met een andere, door hen aangewezen, persoon. Een enkele keer komt het voor dat deze personen niet te bereiken zijn. Als deze situatie zich voordoet, dan zal de leerkracht een zorgvuldige afweging maken of uw kind gebaat is met een 'eenvoudige' pijnstiller of dat een arts geconsulteerd moet worden. Als u met bovenstaande akkoord bent, wilt u dan dit formulier invullen?

Ondergetekende gaat akkoord met bovengenoemde handelwijze ten behoeve van:

naam leerling: _____

geboortedatum: _____

adres: _____

postcode: _____ plaats: _____

naam ouder(s) /verzorger(s): _____

telefoon thuis: _____ telefoon werk: _____

naam huisarts: _____ telefoon: _____

Te waarschuwen persoon als ouder(s) / verzorger(s) niet te bereiken zijn:

naam: _____

telefoon thuis: _____ telefoon werk: _____

Mijn kind is overgevoelig voor de volgende zaken:

Medicijnen:

naam: _____

Ontsmettingsmiddelen:

naam: _____

Smeerseltjes tegen bijvoorbeeld insectenbeten:

naam: _____

Pleisters:

naam / soort: _____

Overig:

naam: _____

Ruimte voor zaken die hierboven niet genoemd zijn:

Wilt u eventuele veranderingen zo spoedig mogelijk doorgeven aan de directie? Het is zeer belangrijk dat deze gegevens actueel zijn.

Ondergetekende:

naam: _____

ouder: _____ verzorger: _____

datum: _____ plaats: _____

Handtekening:

Dosering van het medicijn: _____

Wijze van toediening: _____

Wijze van bewaren: _____

Controle op vervaldatum door: _____ functie: _____

Ondergetekende, ouder / verzorger van genoemde leerling, geeft hiermee aan de school c.q. hieronder genoemd schoolpersoneelslid die daarvoor een medicijninstructie heeft gehad, toestemming voor het toedienen van de bovengenoemde medicijnen:

Naam: _____

Plaats: _____ Datum: _____

Handtekening:

MEDICIJNINSTRUCTIE

Er is instructie gegeven over het toedienen van de medicijnen op:

datum: _____

door: _____ naam: _____

functie: _____

van: _____ (instelling)

aan: _____ functie(s): _____

van: _____ (naam + plaats school)

TOESTEMMINGSFORMULIER

BIJLAGE 3.: UITVOEREN VAN MEDISCHE HANDELINGEN

Ondergetekende geeft toestemming voor uitvoering van de zogenoemde medische handeling op school bij:

naam leerling _____

geboortedatum: _____

adres: _____

postcode: _____ plaats: _____

zoon / dochter / pupil van:

naam ouder(s) / verzorger(s): _____

telefoon thuis: _____ telefoon werk: _____

naam huisarts: _____ telefoon: _____

naam specialist: _____ telefoon: _____

naam van contactpersoon (in ziekenhuis of anders) _____

Telefoon: _____

Beschrijving van de ziekte waarvoor de medische handeling op school bij de leerling nodig is:

Omschrijving van de uit te voeren medische handeling:

De medische handeling moet dagelijks worden uitgevoerd op onderstaande tijden:

_____ uur _____ uur

_____ uur _____ uur

De medische handeling mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder nader omschreven situatie:

manier waarop de medische handeling moet worden uitgevoerd:

Eventuele extra opmerkingen:

Bekwaamheidsverklaring aanwezig

ja / nee

Instructie van de medische handeling + controle op de juiste uitvoering is gegeven op
(datum):

door: _____ functie: _____

van: _____ (instelling)

Ondergetekende:

naam:

ouder: _____ verzorger: _____

datum: _____ plaats: _____

Handtekening: _____

BIJLAGE 4.: BEKWAAMHEIDSVERKLARING VOOR HET UITVOEREN VAN MEDISCHE HANDELINGEN

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

verklaart dat,

_____ (naam werknemer)

functie: _____

werkzaam aan / bij: _____

na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.

De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

naam: _____

geboortedatum: _____

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

Ondergetekende: _____

functie: _____

werkzaam aan / bij: _____

Plaats: _____ Datum: _____

Handtekening:

BIJLAGE 5.: RICHTLIJNEN HOE TE HANDELEN BIJ EEN CALAMITEIT

Richtlijnen hoe te handelen bij een calamiteit t.g.v.:

- het toedienen van medicijnen aan een leerling;
- het uitvoeren van een medische handeling.

Laat de leerling niet alleen. Probeer rustig te blijven. Observeer de leerling goed en probeer hem gerust te stellen.

Waarschuw een volwassene (of laat één van de leerlingen een volwassene ophalen waarbij u duidelijk instrueert wat de leerling tegen de volwassene moet zeggen).

Bel direct de huisarts en/of de specialist van de leerling.

Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112.

Geef door naar aanleiding van welk medicijn of welke medische handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan.

Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van de leerling bij de hand hebt (of laat ze direct door iemand opzoeken) zoals:

- naam van de leerling;
- geboortedatum;
- adres;
- telefoonnummer van de ouders en/of de door de ouders aangewezen contactpersoon;
- naam + telefoonnummer van huisarts/specialist;
- ziektebeeld waarvoor medicijnen of de medische handeling nodig zijn.

Bel de ouders (en bij geen gehoor een door de ouders aangewezen contactpersoon):

- Leg duidelijk uit wat er gebeurd is.
- Vertel, indien bekend, wat de arts heeft gedaan/gezegd.
- In geval van opname: geef door naar welk ziekenhuis de leerling is gegaan.